

CONSILIUL NAȚIONAL AL PERSOANELOR VÂRSTNICE

Str. George Vraca, nr. 9, etaj 1, sector 1, cod 010146, București

Tel/Fax: (+4021) 312.44.31 E-mail: cnpvro@yahoo.com

Pagina web: www.cnpv.ro

Pensiile în țările Uniunii Europene și propuneri de măsuri pentru România

**București
2008**

Cuprins

1. Standardul de viață al pensionarilor în România.....	2
1.1. Standardul de viață al pensionarilor în România.....	2
1.1.1. Veniturile.....	2
1.1.2. Cheltuieli de consum.....	3
1.1.3. Evaluarea situației veniturilor.....	5
1.1.4. Locuința.....	6
1.2. Standardul de viață al pensionarilor din țările Europene.....	7
1.3. Viața de familie a pensionarilor.....	9
2. Vârsta de pensionare și tipurile de pensii acordate în țările europene.....	11
3. Acțiuni în țările europene pentru protecția pensionarilor.....	21
4. Puncte de vedere ale unor specialiști în reformarea sistemelor de pensii.....	44
5. Deficiențele sistemului public de pensii din România.....	47
6. Alocațiile din PIB pentru pensionari și pensiile în unele țări europene.....	52
7. Concluzii și propuneri.....	57
8. Bibliografie.....	64

Capitolul I

Standardul de viață al pensionarilor

1.1. Standardul de viață al pensionarilor în România

Populația vârstnică a României (60 de ani și peste) reprezintă un procent de 19,2% din totalul populației. La 1 ianuarie 2006, populația de 65 de ani a fost de 14,8%, iar vârstnicii de peste 80 de ani reprezentau 2,5% din populație.

Lent dar sigur, România se înscrie în rândul țărilor în care populația îmbătrânește, cu toate consecințele care decurg de aici, la nivel individual și social.

Standardul de viață al pensionarilor în România este caracterizat în principal de următorii indicatori : „venituri”, „cheltuieli și consum”, „locuință”.

1.1.1. Veniturile

Veniturile gospodăriilor de pensionari au ca surse principale: pensiile și alte prestații sociale, produsele agroalimentare obținute cu surse proprii și alte facilități acordate în bani și natură, reglementate prin lege. Veniturile în natură reprezintă circa o treime din veniturile totale.

Veniturile gospodăriilor de pensionari din România se află sub nivelul tuturor celorlalte tipuri de gospodării cu excepția celor de șomeri.

Pensia medie de asigurări sociale (fără agricultori) a fost în luna decembrie 2007:

Pentru limită de vârstă, total: 609 lei

din care:

- cu stagiou complet: 718 lei
- cu stagiou incomplet: 318 lei

Pensiile medii cele mai mari s-au regăsit în municipiile București, Brașov și Hunedoara, iar cele mai mici în județele Botoșani, Giurgiu și Vaslui.

1.1.2. Cheltuieli de consum

În anul 2006 în gospodăriile de pensionari media lunară a cheltuielilor de consum a reprezentat 62,5% din media lunară a cheltuielilor totale pe gospodării.

Structura pe destinații a cheltuielilor totale de consum în anul 2006 arată că, în medie pe lună, acestea reprezintă pentru:

- consumul alimentară: 50,7%
- produsele nealimentare: 27,3%
- plata serviciilor: 22%

Din analizele efectuate rezultă că pensionarii cheltuiesc sub media populației pentru: alimente, îmbrăcăminte și încălțăminte, medicamente, transport, comunicații, recreere, cultură, educație.

În anul 2005, structura cheltuielilor de consum și ponderea lor indică faptul că pensionarii au un consum caracteristic unei stări de sărăcie, respectiv:

Din totalul gospodăriilor de pensionari

	Pensionari	Urban	Rural
- au acoperit toate cheltuielile și au realizat economii	7,8%	7,7%	7,8%
- s-au încadrat în limita veniturilor disponibile	68,7%	65,0%	73,4%
- a fost necesar să apeleze la economiile gospodăriei	5,8%	6,1%	5,6%
- a fost necesar să împrumute	17,7%	21,2%	13,2%

Potrivit datelor publicate de Institutul Național de Statistică în anul 2005¹, numai 7,8% dintre gospodăriile de pensionari și-au putut acoperi toate cheltuielile și au realizat și economii, 68,7% s-au încadrat în limita veniturilor disponibile, 5,8% au fost nevoite să apeleze la economiile gospodăriei și 17,7% s-au împrumutat pentru ași acoperi cheltuielile cotidiene. Gospodăriile din urban fac față mai greu cheltuielilor cotidiene decât cele din rural, pentru că acestea din urmă își asigură în mai mare măsură consumul alimentar din surse proprii.

Situația este similară cu cea a gospodăriilor unde capul gospodăriei are 65 de ani și peste.

Vârstnicii (peste 60 de ani) declară că nu-și pot permite să cumpere:

- 42,5% - hainele necesare de iarnă;
- 76,7% - haine noi;
- 75,7% - două perechi de încălțăminte pe an;
- 55,3% - medicamentele necesare;
- 87% - înlocuirea mobilei uzate;
- 83,5% - o vacanță în afara localității;
- 90,2% - nu pot economisi cu regularitate o parte din venituri;

¹ Lucrarea statistică "Condiții de viață ale populației din România" nu a fost publicată cu date și pentru anul 2006

Pensiile în țările Uniunii Europene și propuneri de măsuri pentru România

- 71% - nu sunt capabili să-și invite prietenii la masă cel puțin o dată pe lună;
- 57,8% - să-și cumpere un ziar zilnic;

Majoritatea își permit cumpărarea pâinii zilnice (87,5%), iar o masă cu carne o pot asigura cel mult o dată pe săptămână, iar referitor la plata întreținerii locuinței numai 68,6% o pot realiza lună de lună cu regularitate.

Sursa: Sondaj Metro Media 2003.

1.1.3. Evaluarea situației veniturilor

Persoanele vârstnice caracterizează situația veniturilor ca fiind:

- foarte proastă - 21%
- proastă - 33%
- satisfăcătoare - 36%
- bună - 9%
- foarte bună - 1%

Sursa: Diagnoza calității vieții, 2006

Vârstnicii sunt nemulțumiți de veniturile lor personale deoarece, în raport cu necesitățile, acestea:

Nu ajung nici pentru strictul necesar	42,4%
Ajung numai pentru strictul necesar	39,5%
Ajung pentru un trai decent, dar nu își pot permite cumpărarea unor obiecte	14,2%
Reușesc să cumpere și unele obiecte mai scumpe, dar cu mari eforturi	2,8%
Reușesc să aibă tot ce trebuie fără mari eforturi	1,1%

Vârstnicii se plasează pe partea negativă a scalei săraci-bogați, în proporție de 90%. Cercetările arată că viața vârstnicilor a curs și curge spre mai rău. Situația lor față de anul precedent s-a înrăutățit sau a rămas la fel,

iar pentru viitor nu speră la schimbări importante; 53% dintre vârstnici declară că, pe ei personal, schimbările de după 1989 i-au dezavantajat.

1.1.4. Locuința

Deținerea unei locuințe și confortul acesteia reprezintă un element important al condițiilor de viață. În plus, pentru vârstnici, locuința capătă, în timp, o puternică valoare afectivă.

Caracteristici ale locuințelor vârstnicilor români:

- din punct de vedere al materialului de construcție, locuințele vârstnicilor sunt inferioare mediei, fiind mai bune cele din urban decât cele din rural.
- din punct de vedere al modului de încălzire, locuințele vârstnicilor sunt utilizate sub nivelul mediu (47% sobă cu lemne, cărbuni, petrol).
- 53,7% din gospodăriile vârstnicilor au ca sursă principală de apă, rețeaua publică.
- 50% nu au instalație de apă caldă.
- 43% nu au canalizare.
- 50% au grup sanitar în interiorul locuinței.
- 50% au post telefonic propriu.
- 69% din locuințele vârstnicilor au fost construite înainte de 1977 și doar 21% după 1989.
- bunurile de folosință îndelungată sunt deținute în mai mult de jumătate din gospodăriile de pensionari și sunt: aragazul, frigiderul, T.V., mașină de spălat rufe. În cazul tuturor bunurilor, procentul celor care le dețin este inferior mediei pe total

gospodăriei. Confortul precar al locuințelor care grevează calitatea vieții vârstnicilor este în parte compensat de faptul că 95% dintre aceștia dețin în proprietate locuința.

Sursa: Institutul Național de Statistică, Diagnoza calității vieții, 2006.

A fi proprietar sau locatar al locuinței este important pentru calitatea vieții. Riscul percepției negative a calității vieții la persoanele vârstnice crește pentru persoanele care locuiesc cu chirie.

În ceea ce privește caracterizarea locuinței, aceasta este următoarea:

- foarte proastă	2,8%
- proastă	7,8%
- satisfăcătoare	28,8%
- bună	53,1%
- foarte bună	7,5%

Sursa: ICCV, Diagnoza calității vieții, 2006

În concluzie, standardul de viață al persoanelor vârstnice din România înclină mai mult spre starea de sărăcie pentru marea majoritate dintre aceștia.

1.2. Standardul de viață al pensionarilor din țările Uniunii Europene

Într-un contrast evident apare nivelul de viață al vârstnicilor europeni. După propriile declarații (*Les européens et la qualite de vie, Rapport, INRA, 2000*):

- 1 din 5 europeni vârstnici estimează că trăiesc mai degrabă confortabil, 28% au unele greutăți, 1 din 2 trăiesc mediu.
- În 1993, vârstnicii europeni UE (12) își descriau situația financiară ca fiind:

	UE (12)
- foarte confortabilă	3,5%
- confortabilă	32,6%
- cu atenție, banii ne ajung	52,2%
- cu greu ajung până la sfârșitul lunii	8,9%
- lucrurile sunt foarte dificile	2,8%

Sursa: Les attitudes face au vieillissement, Commission Européene, 1993.

Declarațiile vârstnicilor sugerează o situație mai pozitivă decât impresia generală a cetățenilor europeni care susțin că problema principală a vârstnicilor din țara lor o reprezintă dificultățile financiare (50%).

Cercetări britanice de gerontologie socială au pus în evidență un paradox aparent: persoanele vârstnice care, după criterii obiective, suferă de sărăcie și privațiuni pot, totodată, să exprime, subiectiv, satisfacție față de nivelul lor de viață. Testarea la scară europeană a condus la rezultatul că marea majoritate a persoanelor vârstnice se consideră financiar la adăpost (cu diferențe notabile între țările Uniunii Europene). Concluzia este că, independent de situația obiectivă, nu există nici o dovadă care să susțină impresia generală privind insecuritatea socială a unei părți a persoanelor vârstnice: 7 din 10 vârstnici se consideră la adăpost din punct de vedere financiar.

Persoanele vârstnice din Uniunea Europeană menționează ca surse de securitate financiară: pensiile, economiile personale (procentul cel mai mare în Germania, iar cel mai mic în Spania), sănătatea (Franța, Portugalia, Spania) și susținerea din partea familiei lărgite (cel mai important în Grecia și cel mai puțin important în Olanda și Danemarca).

Pensiile din țările Uniunii Europene nu sunt pe deplin satisfăcătoare deoarece 45% din vârstnici le consideră mai degrabă insuficiente sau total insuficiente.

Există diferențe notabile între țări în ceea ce privește cuantumul pensiei , ca de exemplu:

- pensii suficiente: Danemarca, Germania, Luxemburg, Olanda;
- mai mult sau mai puțin suficiente: Belgia, Franța, Irlanda, Italia, Spania, Regatul Unit;
- pensiile sunt insuficiente: Grecia, Portugalia

Europenii privesc în viitor cu pesimism viața în calitate de pensionar. Se apreciază că în viitor pensiile vor fi mai puțin îndeplătitoare ca să acopere impozitele și diverse alte contribuții. Dezbaterile privind costurile îmbătrânirii populației a alimentat pesimismul sugerând amenințări serioase ale guvernelor.

În ceea ce îi privește pe vârstnicii europeni, răspunsurile pozitive privind satisfacția față de locuința lor se situează între 96% pentru Danemarca și 83% pentru Portugalia.

Sursa: *Les européens et la qualite de vie, Rapport, INRA, 2000.*

1.3. Viața de familie a pensionarilor

Viața de familie este la rândul ei o componentă esențială a calității vieții și se dovedește a fi un suport important și o sursă de satisfacție pentru vârstnici. Astfel, relațiile din familie sunt:

- foarte proaste	0,7%
- proaste	2,8%
- satisfăcătoare	21,8%
- bune	58,7%

- foarte bune 16,0%

Sursa: ICCV, Diagnoza calității vieții, 2006.

Sondajele efectuate precizează că satisfacția față de viața de familie a pensionarilor este:

- foarte nemulțumiți 1,1%

- nemulțumiți 2,5%

- nici nemulțumit, nici mulțumiți 28,2%

- mulțumiți 52,2%

- foarte mulțumiți 16,0%

Sursa: ICCV, Diagnoza calității vieții, 2006.

Dincolo de suportul afectiv și moral, relațiile bune de familie sunt și o premisă pentru acordarea la nevoie a sprijinului și îngrijirilor necesare. Membrii familiei, sunt de departe, furnizorii cei mai importanți de îngrijiri pentru vârstnici.

Faptul este valabil și pentru țările Uniunii Europene. În dauna datelor privind rolul important al familiei în îngrijirea persoanelor vârstnice, se perpetuează tot mai mult convingerea că familiile se ocupă mai puțin de rude în comparație cu perioadele din trecut.

Famiile sunt mai puțin dispuse decât în trecut să-și îngrijească rudele vârstnice:

Total de acord 33,4%

Mai degrabă de acord 34,0%

Mai degrabă în dezacord 18,2%

Deloc acord 14,4%

Sursa: Les attitudes face au vieillissement, Commission Européene, 1993.

Capitolul II

Vârsta de pensionare și tipurile de pensii acordate în țările europene

Între țările europene vârsta de pensionare diferă, ca urmare măsurilor adoptate de către guverne în raport cu longevitatea vieții și nivelul de trai al persoanelor vârstnice. Astfel:

- **BELGIA**

Pensia normală: pentru limită de vârstă: femei: 63 de ani, în creștere progresivă până în 2009, la 65 de ani; bărbați: 65 de ani.

Pensia anticipată: se acordă la 60 de ani, pentru femei și bărbați, cu condiția să justifice 35 de ani de activitate.

- **DANEMARCA**

Pensia normală: pentru limită de vârstă: 65 de ani (67 pentru cei care au atins vârsta de 60 de ani la 1 iulie 1990).

Pensia suplimentară: persoanele care ating 60 de ani la data de 1 iulie 1999 sau mai târziu pot beneficia de pensie la cerere, înaintea împlinirii vârstei de 67 de ani, dar nu înainte de a împlini 65 de ani. Pensia se reduce proporțional.

Pensia anticipată: a fost atribuită înainte de 1.01.2003 pentru persoanele care au peste 50 de ani, din motive sociale și/sau de sănătate.

Pensia târzie: este posibilă prelungirea activității în cadrul sistemului de pensii suplimentare, până la vârsta de 70 de ani.

- **GERMANIA**

Pensia normală: pentru limită de vârstă: în general, 65 de ani.

Pensia anticipată: pentru bărbați și femei:

- După o perioadă de 35 de ani se deschide dreptul la pensie, începând cu împlinirea vârstei de 63 de ani (60 în caz de handicap grav, incapacitate de muncă sau incapacitate generală) sau la vârsta de 60 de ani după 180 de luni de asigurare, în măsura în care, la începutul pensiei, asigurații sunt în șomaj și au atins vârsta de 58,5 ani, fiind în șomaj de 52 de săptămâni sau care au muncit 24 de luni cu timp parțial, în cazul persoanelor vârstnice. Asigurații trebuie să justifice 8 ani de asigurare obligatorie în cursul ultimilor 10 ani. Femeile pot cere pensie anticipată la împlinirea vârstei de 60 de ani, după 180 luni de asigurare, precum și dacă justifică, începând cu vârsta de 40 de ani, o perioadă de peste 10 ani de contribuție obligatorie.
- Vârsta de pensionare anticipată a fost majorată la șomeri sau după o activitate cu timp parțial, la 65 de ani, dar și pentru pensia normală a persoanelor cu handicap - de la 60 la 63 de ani. Potrivit acestor creșteri, pensia poate fi acordată între 60 și 63 de ani, cu o reducere a cuantumului pensiilor care compensează durata majorată a pensiei. Reducerea este de 0,3% din pensie pentru fiecare lună de anticipare.

Pensia târzie: asiguratul își poate continua activitatea după vârsta legală de pensionare dacă este apt din punct de vedere medical pentru activitatea ce o desfășoară.

- **GRECIA**

Pensia normală: pentru limită de vârstă.

Asigurații înainte de 31.12.1992: bărbați - 65 de ani; femei - 60 de ani. Asigurații după data de 1.01.1993: bărbați - 65 de ani; femei - 65 de ani.

Pensia anticipată : asigurații înainte de 31.12.1992.

Pensia completă se acordă: fără limită de vârstă (bărbați și femei) și minimum 37 de ani de asigurare (sau 11.100 zile):

- 62 de ani (bărbații) și 57 (femeile) dacă au 10.000 de zile de activitate;

- 58 de ani bărbații dacă au 10.500 de zile de activitate;

- 55 de ani pentru mamele care au un copil minor, dacă au 5.500 zile de activitate;

- 60 de ani pentru bărbați și 55 de ani pentru femei, pentru activitate în condiții speciale și insalubre și 4500 de zile de activitate (din care 3600 de zile în condiții speciale și insalubre) și 1000 de zile de activitate timp de 13 ani înainte de pensionare;

- 55 de ani (femei și bărbați) dacă au 35 de ani sau 10.500 de zile de activitate (din care 7500 în condiții speciale de muncă).

Pensia redusă începând de la: 65 de ani femei și bărbați, dacă au 3500 zile de activitate (dispoziție tranzitorie până la 31 decembrie 2007): 60 de ani pentru bărbați și 55 ani pentru femei dacă au 10.000 zile de activitate, din care 100 zile/an în ultimii 5 ani; 53 de ani pentru bărbați și femei, dacă au 35 de ani sau 10.500 de zile de activitate (7500 zile în condiții speciale); 50

de ani pentru mamele care au un copil minor sau invalid, dacă au 5500 de zile de activitate.

În cazul asiguraților după data de 1.01.1993 se acordă:

Pensia completă se acordă: fără limită de vârstă - femei și bărbați, dacă au 37 de ani activitate sau 11.100 zile de activitate: de la 60 de ani - bărbați și femei, pentru activitate în condiții speciale, dacă au 4500 de zile sau 15 ani de activitate (condiții speciale timp de 3/4 din întreaga perioadă); de la 55 de ani pentru mamele care au un copil minor sau invalid, dacă au 6.000 de zile de activitate sau 20 de ani.

Pensia redusă se acordă de la 55 de ani (bărbați și femei) dacă au 35 de ani de activitate sau 10.500 de zile de activitate (750 de zile în ultimii 5 ani).

Pensia târzie: nu se acordă.

- **SPANIA**

Pensia normală: pentru limită de vârstă - 65 de ani.

Pensia anticipată: ca măsură tranzitorie și pentru a garanta drepturile dobândite, persoanele asigurate în vechiul sistem abrogat la 1 ianuarie 1967 au posibilitatea să se pensioneze la 60 de ani.

Vârsta de 65 de ani poate fi redusă pentru anumite persoane care au lucrat în condiții speciale de muncă, în mediu toxic, periculos sau insalubru. - de la 1.01.2002, în anumite cazuri, lucrătorii care au peste 61 de ani.

Pensia târzie: asiguratul își poate continua activitatea după vârsta legală de pensionare, neexistând limită de vârstă maximă pentru viața activă.

- **FRANTA**

Pensia normală: pentru limită de vârstă - se acordă la 60 de ani;

Pensia complementară: la vârsta de 65 de ani, dacă pensia de bază a fost acordată în procent integral.

Pensia anticipată: regimul general de asigurări sociale al salariaților: începând cu 55 de ani pentru asigurații care și-au început activitatea profesională la 14 ani și fac dovada duratei de asigurare, și a vârstei de pensionare; începând cu 55 de ani pentru asigurații cu handicap grav, în anumite condiții reglementate prin lege.

Pensia suplimentară: la 55 de ani cu coeficient de anticipare, iar de la 56 ani, fără coeficient, dacă asiguratul a obținut pensia de bază în procent integral.

Pensia târzie: În cadrul regimului general de asigurări sociale a salariaților, începând cu vârsta de 60 de ani, se acordă majorarea cuantumului pensiei când asiguratul îndeplinește condițiile de asigurare pentru o pensie în procent integral. De la 65 de ani, dacă asiguratul nu a îndeplinit, în nici un sistem, durata de asigurare necesară în funcție de anul nașterii.

- **IRLANDA**

Pensia normală - pensie pentru limită de vârstă: pensie de bătrânețe - 65 de ani; pensie contributivă de bătrânețe - 66 de ani.

Nu există pensie anticipată și pensie târzie.

- **ISLANDA**

Pensia normală - pensie pentru limită de vârstă - 67 de ani.

Pensia anticipată: pensie națională - 60 de ani pentru marinarii care au lucrat pe navele islandeze timp de 25 de ani, cu o medie anuală de cel puțin 180 de zile, precum și pentru marinarii a căror activitate principală a fost munca pe vas neacoperit sau pe vas de cel mult 12 tone, timp de cel puțin 25 de ani.

Pensia anticipată: se acordă pentru motive de sănătate.

Pensia suplimentară: există posibilitatea de anticipare, în general, la vârsta de 65 de ani, cu reducerea eșalonată a pensiei.

Pensia națională - asiguratul își poate continua activitatea după vârsta legală de pensionare și primește un adaos la pensie în raport cu perioada lucrată.

Pensia suplimentară: asiguratul își poate continua activitatea după vârsta legală de pensionare, prelungirea este posibilă, în general, cu prestații majorate, până la 70 de ani.

- **ITALIA**

Pensia normală - pentru limită de vârstă: bărbați - 65 de ani, femei: 60 ani. Pentru persoanele cu grad de invaliditate de cel puțin 80% și pentru nevăzători: bărbați - 60 de ani; femei - 55 de ani. Noul sistem de pensie prevede acordarea pensiei între 57 și 67 de ani, cuantumul prestației variind în funcție de vârstă.

Pensia anticipată: se acordă la 57 ani, cu condiția a 35 de ani de contribuții sau indiferent de vârstă la 37 ani de contribuții. Se atribuie de regulă angajaților din unitățile aflate în criză economică, fiind posibilă acordarea pensiei anticipate cu maximum 5 ani înaintea vârstei normale de

pensionare. Condițiile particulare sunt prevăzute pentru persoanele care și-au început activitatea la vârste cuprinse între 14 și 19 ani și care au contribuit 52 săptămâni, pentru lucrătorii supuși unor munci grele, pentru lucrătorii care desfășoară o activitate fizică intensă etc.

Pensia târzie: activitatea asiguratului se poate prelungi până la cel mult 65 de ani.

- **LIECHTENSTEIN**

Pensia normală - pentru limită de vârstă: Pilonul I și II: bărbați și femei: 64 ani (după o perioadă tranzitorie până în 2009); în cadrul Pilonului II o altă vârstă de pensionare poate fi aleasă dacă este plătită cel puțin o contribuție echivalentă.

Pensia anticipată: Pilonul I: anticiparea este posibilă începând cu 60 de ani din luna următoare celei în care s-au îndeplinit condițiile de pensionare: pilonul II: persoanele care au dreptul la o pensie de bătrânețe în Pilonul I pot beneficia de anticipare între 1 și 4 ani. Există posibilitatea unor dispoziții mai elaborate în cadrul regulamentelor administrării fondurilor de pensii.

Pensia târzie: Pilonul I - până la 70 de ani (creștere treptată a pensiei). Pilonul II - dacă se acordă cel puțin o asigurare echivalentă. Dispoziții suplimentare în regulamentele administrării fondurilor de pensii.

- **LUXEMBURG**

Pensia normală - pentru limită de vârstă: 65 de ani. Pensie anticipată: începând cu 60 de ani, cu condiția a 480 de luni de asigurare efectivă sau a unor perioade asimilate: începând cu 57 de ani, cu condiția a 480 de luni de plată efectivă a contribuției de asigurări sociale.

Pensia târzie nu se acordă. Dacă există activitate după 65 de ani, contribuțiile plătite de asigurat îi sunt rambursate la sfârșitul perioadei de activitate desfășurate după împlinirea vârstei de 65 ani.

- **OLANDA**

Pensia normală - pentru limită de vârstă: 65 de ani. Nu se acordă pensia anticipată sau pensia târzie.

- **NORVEGIA**

Pensia normală: 67 de ani. Nu se acordă pensia anticipată.

Pensia târzie: asigurații își pot prelungi activitatea cu maximum 3 ani, respectiv până la 70 de ani.

- **AUSTRIA**

Pensia normală - bărbați 65 de ani; femei - 60 de ani.

Pensia anticipată: 61,5 ani pentru bărbați; 56,5 ani pentru femei.

Pensia târzie: asigurații își pot prelungi activitatea fără să existe o limită de vârstă maximă.

- **PORTUGALIA**

Pensia normală : bărbați și femei - 65 de ani.

Pensia anticipată: asiguraților de cel puțin 55 de ani care au contribuit la fondul de pensii 30 de ani calendaristici, cu un quantum redus; șomerilor începând cu 60 de ani. Există posibilitatea acordării și de la 55 de ani pentru cei care au 20 de ani calendaristici de activitate și cel puțin 50 de ani la data intrării în șomaj. Quantumul pensiei este redus pentru condiții

speciale sau care afectează sănătatea - începând cu 55 de ani, numai pentru profesii reglementate de lege.

Pensia târzie: pensionarea la 65 de ani nu este obligatorie și se poate continua activitatea.

- **ELVEȚIA**

Pensia normală: Pilonul I: 65 de ani pentru bărbați, 64 ani pentru femei; Pilonul II - 65 de ani bărbați, 62 de ani femei. Femeile care îndeplinesc condiții generale de asigurare, continuă să fie asigurate la Pilonul II până împlinesc vârsta de pensionare stabilită pentru Pilonul I.

Pensia anticipată: Pilonul I - 1 sau 2 ani de anticipare cu reducere a cuantumului. Pilonul II: nu are prevăzută această pensie.

Pensia târzie: Pilonul I - se poate amâna ieșirea la pensie de la 1 la 5 ani cu influența corespunzătoare a cuantumului pensiei. Pilonul II - nu este prevăzută.

- **FINLANDA**

Pensia normală - pentru limită de vârstă - 65 de ani.

Pensia anticipată: 60 de ani cu reducere eșalonată a cuantumului.

Pensia târzie: asiguratul își poate prelungi activitatea, neexistând limită maximală de vârstă.

- **SUEDIA**

Pensia normală: 65 de ani, cu posibilitatea continuării activității până la 67 de ani.

Pensia anticipată: nu se acordă.

- **REGATUL UNIT AL MARII BRITANII SI IRLANDEI DE NORD**

Pensia normală: bărbați - 65 de ani; femei - 60 de ani (creștere progresivă la 65 de ani între 2010 și 2020).

Pensia anticipată: nu se acordă. Asiguratul își poate prelungi activitatea cu maximum 5 ani (până la 70 de ani pentru bărbați și 65 de ani pentru femei). Din 2010 prelungirea activității va fi nelimitată.

Capitolul III

Ațiuni în țările europene pentru protecția pensionarilor

Ațiunile din țările Uniunii Europene pentru protecția pensionarilor, au ca scop furnizarea unei viziuni sintetice asupra curentelor principale, asupra eforturilor majore și asupra provocărilor existente în fiecare stat membru cu respectarea politicilor proprii în domeniul incluziunii sociale, al pensiilor și serviciilor de sănătate, precum și asupra îngrijirilor pe termen lung.

Secțiunea incluziunii sociale din programele naționale descrie și analizează inițiativele luate în contextul implementării Planurilor Naționale de Acțiune pentru Incluziune. Segmentul pensiilor este conceput în jurul rapoartelor de strategie națională în domeniul pensiilor din anul 2005 și în baza rapoartelor Comisiei care le analizează.

Segmentul de sănătate și cel al îngrijirilor pe termen lung este bazat pe declarațiile preliminare în privința politicilor de la nivel național. Secțiunea finală a acestor prezentări listează pentru fiecare țară principalele provocări pe care Comisiile le-au identificat pe baza analizelor realizate. Toate secțiunile beneficiază de schimburile bilaterale de experiență cu statele membre.

În acest domeniu se exemplifică următoarele :

BELGIA

Guvernul belgian a făcut pași importanți în sensul sporirii gradului de mulțumire referitor la cuantumul pensiilor. Venitului minim de pensie a fost consolidat în ultimii ani. Recent au fost implementate reforme cu trimitere directă la pensionările anticipate, în scopul încurajării participării la piața de muncă a persoanelor cu vârste între 50 și 60 de ani, realizându-se astfel așa numitul „pact între generații” care a fost adoptat la sfârșitul anului 2005.

Această măsură ar trebui să asigure o contribuție importantă în sensul acceptabilității și al sustenabilității financiare. În plus, promovarea schemelor de pensii ocupaționale ar putea provoca creșterea, pe termen lung, a ratelor de înlocuire și totodată ar ridica standardul de viață al pensionarilor. În timp ce o rată minimă garantată de profit este furnizată odată cu plata contribuțiilor de către angajat și angajator pentru toate pensiile complementare, sunt necesare eforturi suplimentare pentru a asigura o acoperire mai mare a populației aflate în activitate (în mod special a femeilor) de către schemele de pensii ocupaționale. Alături de măsurile deja aplicate și care confirmă creșterea participării la suplimentarea forței de muncă cu persoanele cu vârste cuprinse între 50 și 60 de ani, strategia pentru asigurarea sustenabilității financiare continuă să se bazeze pe managementul global al securității sociale și pe realocarea contribuțiilor colectate în acest sens, precum și pe reducerea datoriei publice (reducerea ratelor de profit viitoare).

Economiile rezultate din reducerea datoriei publice sunt transferate într-un fond de rezervă și apoi redirecționate pentru cheltuielile viitoare din segmentul pensiilor. Pentru salariați, vârsta legală de pensionare pentru

femei (precum și numărul de ani necesari pentru îndeplinirea criteriilor necesare acordării pensiei) va fi egalizată cu cea a bărbaților până în anul 2009 și va fi de 65 de ani.

CEHIA

A asigurat un sistem de pensii echilibrat în decursul ultimului deceniu, obținând o rată scăzută a sărăciei pentru persoanele vârstnice, și se prevede ca ratele de înlocuire să scadă în viitor, iar viitoarele cerințele de majorare a cuantumului pensiei să fie atent aplicate.

În timp ce rata de ocupare a forței de muncă în rândul persoanelor cu vârste cuprinse între 55 și 64 de ani a crescut semnificativ în ultimii ani, crearea de locuri de muncă și ocuparea acestora de către lucrătorii în vârstă ar trebui încurajată în continuare, astfel încât să se asigure echilibrul sustenabilității financiare, în timp ce stimulentele pentru prelungirea activității trebuie să fie mai consistente.

Pe măsură ce presiunile bugetare cresc odată cu accentuarea fenomenului de îmbătrânire a populației, urmează să fie stabilit gradul de extindere al perioadei active, proces ce se va desfășura în paralel cu acela al continuării reformelor de consolidare a sustenabilității financiare a pensiilor. O nouă măsură în domeniul pensiilor urmează să fie aplicată după negocierea raportului final asupra sistemului de asigurări sociale de către echipa de experți ai Comisiei Europene. Acțiunile sugerate includ creșterea vârstei de pensionare, schimbarea metodologiei de calcul și de indexare a pensiilor, revizuirea perioadelor non-contributive și, în măsura posibilităților, crearea unui fond de rezervă, precum și creșterea contribuției statului la sistemul de pensii private.

DANEMARCA

Schema publică de pensii din Danemarca furnizează o prestație universală, în cuantum fix, completată de schemele de pensii ocupaționale care s-au dezvoltat rapid în ultimul deceniu și care, în prezent, acoperă aproape toată populația existentă pe piața forței de muncă.

În consecință, este de așteptat ca ratele de înlocuire să crească semnificativ și să reducă diferențele dintre veniturile primite de persoanele cu vârste de peste 65 de ani și cele cu vârste mai mici de 65 de ani. Cu toate acestea primul pilon va continua să joace un rol dominant în plata pensiilor.

Strategia pentru asigurarea prelungirii perioadei active și a sustenabilității financiare a pilonului public de pensii se pare că este cea mai importantă. O politică bugetară care să determine o reducere rapidă a datoriei a fost deja introdusă anterior și toate partidele importante susțin continuarea acesteia până în 2010, timp în care este de așteptat ca datoria publică să scadă în mod substanțial.

Noile reguli introduse în anul 2004 permit persoanelor (inclusiv cele cu vârste de peste 65 de ani, care primesc deja o pensie) să opteze fie pentru o pensie întârziată, fie pentru rămânerea sau reîntoarcerea pe piața muncii în schimbul unei pensii în cuantum mărit, calculată și primită la o dată ulterioară.

GERMANIA

Ultima reformă a pensiilor a condus la progrese substanțiale în ce privește sustenabilitatea financiară a schemei de pensie susținută de stat, și

În același timp se anticipează o reducere substanțială a viitoarelor rate de înlocuire (la o anumită vârstă).

Începând cu anul 2005, introducerea factorului de sustenabilitate în formula de calcul a pensiei a determinat o scădere a numărului de modificări anuale ale cuantumului pensiei, inclusiv pentru pensionarii noi, datorată în principal, schimbărilor care au loc în cadrul raportului pensionari - contribuabili. În plus, Germania a introdus o modificare graduală în sistemul de impozitare a contribuțiilor, asigurând trecerea de la faza constituirii dreptului la faza de plată a acestuia.

Pentru a contribui la un nivel de susținere în viitor, economiile de pensii voluntare, prin intermediul fie a schemelor de pensii ocupaționale, fie prin intermediul schemelor de pensii personale, sunt puternic subvenționate prin deducerile de taxe și a garanțiilor publice directe, în mod special pentru grupurile de persoane care beneficiază de venituri modeste, precum și pentru persoanele care au copii în îngrijire.

Viitoarele măsuri pentru economiile la fondul de pensii vor depinde de ratele de creștere ale noilor oportunități și de îmbunătățirea situației din domeniul ocupării forței de muncă pentru persoanele vârstnice. O altă măsură ar fi aceea că noul Guvern și-a anunțat intenția de a crește eșalonat vârsta de pensionare de la 65 la 67 de ani în perioada 2012-2035.

ESTONIA

Reforma schemei publice de pensii din Estonia a indus o legătură puternică între pensii și contribuțiile individuale, precum și între segmentele capitalizate obligatorii și cele facultative. Costurile de tranziție sunt estimate a fi moderate, necesitând subvenții publice suplimentare numai în perioada

2007-2012. Implementarea schemei capitalizate obligatorie a avut, de asemenea, un impact pozitiv asupra acoperirii asigurată de schemele facultative de finanțare.

În timp ce nivelul sărăciei în rândul persoanelor vârstnice este în prezent moderat, principala preocupare o reprezintă viitorul proces de majorare a cuantumului pensiilor, în condițiile în care actualele rate de înlocuire sunt mai degrabă scăzute și se așteaptă ca acestea să scadă și mai mult.

Cu toate că rata de ocupare a forței de muncă este în conformitate cu politica impusă de guvern, trebuie acordată o atenție sporită schemelor de pensii speciale, în care vârstele de pensionare rămân considerabil mai scăzute decât cele din cadrul pilonului public. În plus, componenta obligatorie a sistemului capitalizat necesită încă elaborarea unei noi legislații care să definească modalitățile de plată a pensiilor începând cu anul 2009.

GRECIA

Implementarea în anul 2002 a reformei a fost considerată esențială pentru modernizarea sistemului de pensii și recâștigarea încrederii în acesta, precum și pentru crearea cadrului instituțional de aplicare a unor noi măsuri în domeniu, precum și continuarea unor acțiuni deja inițiate.

Pentru a putea atinge o țintă financiară semnificativă pentru populația vârstnică, procesul de reformă din domeniul pensiilor trebuie să continue și trebuie să-și sporească rentabilitatea. În așteptarea acțiunilor viitoare, care sunt rezultatul dialogului social recent lansat, sustenabilitatea sistemului de pensii se bazează în principal pe creșterea ratelor de ocupare a forței de muncă și de evoluția rapidă a inserției sociale a persoanelor vârstnice.

Unificarea sistemului de pensii, fragmentat în prezent, reprezintă de asemenea o provocare. Măsurile recente, precum unificarea diferitelor fonduri, reprezintă acțiuni către direcția preconizată.

În timp ce recente acțiuni s-au transformat în inițiative de prelungire a activității, sunt necesare măsuri suplimentare pentru a crește ratele de ocupare a forței de muncă, în mod special pentru femeile și bărbații vârstnici. De asemenea, ar putea fi luate în considerare și procesele de egalizare graduală a vârstelor de pensionare pentru bărbați și femei, precum și pentru persoanele care au contribuit la sistem înainte de anul 1993.

SPANIA

Acțiunile recente, aplicate în particular prin întărirea conexiunii între contribuții și pensii și implementarea graduală a măsurilor privind pensiile minime, ar putea fi interpretate ca o îmbunătățire a sistemului de pensii, precum și reducerea diferenței dintre sexe în ce privește standardele de viață și riscurile sărăciei.

Datorită creșterii economice susținute și a disciplinei necesare pentru stabilitatea bugetului, Spania a făcut eforturi majore pentru a atinge un echilibru în privința finanțelor publice. În plus, sistemul național de securitate socială a acumulat surplusuri începând cu anul 1999. Spania se confruntă în prezent cu o provocare majoră, care face referire la sustenabilitatea financiară în condițiile transformărilor demografice.

Este de așteptat ca toate creșterile cheltuielilor efectuate în domeniul pensiilor să își producă efectele după 2015. Cu toate că există un fond de rezervă care ar putea compensa deficitele până în 2020, sunt necesare în

continuare măsuri suplimentare pentru a asigura sustenabilitatea financiară a sistemului de pensii pe termen lung.

Având în vedere rata scăzută de ocupare a forței de muncă pentru femei și participarea slabă a persoanelor vârstnice pe piața muncii, sunt necesare eforturi suplimentare pentru a face posibilă o creștere a participării acestora la diverse activități, care să contribuie la menținerea sustenabilității și la continuarea procesului de acumulare la fondul public de pensii.

Această problemă poate fi soluționată favorabil prin intermediul măsurilor propuse de guvern, în mod special prin crearea unei conexiuni mai strânse între nivelul contribuțiilor și nivelul pensiilor, facilitarea unor pensionări flexibile și graduale, precum și continuarea restructurării schemelor de pensii anticipate.

FRANȚA

Finanțarea sistemului de pensii pentru perioadele viitoare a fost îmbunătățită prin reforma aplicată din 2003, care a contribuit la tratamentul echitabil al membrilor din diferite scheme de pensii. În orice caz, vor fi necesare și alte măsuri viitoare astfel încât sistemul de pensii să fie așezat pe o poziție financiară sustenabilă pe termen îndelungat.

În condițiile în care actualul proces de aplicare a noilor măsuri nu constituie o problemă majoră, se preconizează că ratele de înlocuire stabilite vor scădea în viitor, iar nivelul pensiilor va trebui să fie monitorizat atent, îndeosebi pentru cele mai vulnerabile categorii de populație.

Rata de ocupare a forței de muncă rămâne relativ scăzută, în timp ce inițiativele de prelungire a activității au fost întărite de ultima reformă. Sunt în

continuare necesare eforturi suplimentare în ce privește anularea retragerii anticipate de pe piața muncii.

Actualele măsuri vor fi în întregime aplicabile, dacă vor fi însoțite de o strategie efectivă și sustenabilă de creștere a participării lucrătorilor migranți la piața muncii și de creștere a ratei de ocupare a forței de muncă în general.

IRLANDA

Irlanda a realizat progrese importante în acumularea economiilor pentru creșterea gradului de majorare a cuantumului pensiilor, alte progrese iminente fiind anunțate de guvern. Cu toate acestea, acoperirea financiară a acțiunilor de suplimentare a pensiilor deține un rol important în asigurarea veniturilor pe care o reclamă sistemul public de pensii.

Strategia națională în domeniul pensiilor subliniază faptul că pensionarea anticipată are încă o largă răspândire, în particular pentru cauze de boală sau dizabilitate. Deși ratele de ocupare a forței de muncă au atins deja ținta europeană de 50%, o îmbunătățire a stimulentei pentru a favoriza prelungirea activității sunt necesare pentru a contribui la asigurarea unei majorări viitoare a fondului de pensii, precum și a sustenabilității lui financiare.

Guvernul s-a angajat să creeze un fond de rezervă astfel încât să poată asigura plata parțială a unor viitoare datorii, asigurând astfel o contribuție importantă la sustenabilitatea financiară, cu toate că sunt prognozate creșteri importante a cheltuielilor cu plata pensiilor. Măsura de a supraveghea plata cu regularitate a contribuțiilor va contribui în mod cert la creșterea sustenabilității sistemului de pensii.

ITALIA

Italia a inițiat acțiuni în domeniul schemelor de pensii încă din anul 1990, realizând o schimbare graduală a acestora. Măsurile au creat o legătură mai puternică între pensii și contribuții, furnizând astfel stimulente financiare corespunzătoare pentru noii intrați pe piața muncii, astfel încât să-și poată prelungi activitatea, instituind în acest sens și o perioadă mai lungă de tranziție.

După creșterea pensiilor minime în anul 2002, au fost introduse noi măsuri în anul 2004, care au avut rolul de a întări reformele inițiate și care au afectat de asemenea persoanele care aveau dreptul de pensionare anticipată în condițiile vechii legislații. Creșterea ocupării forței de muncă, în particular pentru femei și bărbații în vârstă, are o importanță deosebită pentru a putea face față viitoarelor provocări în domeniul pensiilor.

Continuarea procesului de egalizare a vârstelor de pensionare pentru bărbați și femei va contribui la reducerea diferențelor între sexe din punct de vedere al cuantumului drepturilor de pensie și de asemenea, la creșterea gradului de ocupare a forței de muncă de către bărbații vârstnici.

Cuquantumul pensiilor viitoare va depinde de dezvoltarea drepturilor suplimentare de securitate socială, prin transformarea TFR (un organism bazat pe schema de economisire pentru lucrătorii independenți). Mecanismul de transfer automat al contribuțiilor TFR (începând cu 2008) către schemele de pensii private (exceptând cazul angajaților care refuză), ar putea contribui decisiv la dezvoltarea pensiilor suplimentare. Rămâne în discuție și îmbunătățirea drepturilor de pensie pentru lucrătorii atipici.

CIPRU

Schema generală statutară de asigurări sociale, obligatorie pentru fiecare angajat sau persoană independentă, este constituită din două părți: o parte contributivă de bază, care înlocuiește 60% din venituri și o parte finanțată suplimentar care corespunde veniturilor suplimentare. Rata de creștere a pensiei este de 1,5%.

Accesul la schemele celui de-al doilea pilon se pare că întâmpină dificultăți și în particular, o modificare în sensul trecerii de la plata sumelor fixe la plata unor contribuții procentuale, va contribui la continuarea procesului de colectare a drepturilor de pensie.

Cuquanturile pensiilor minime (85% din cuantumul de bază al pensiei) și al pensiilor sociale (81%) pentru persoanele cu vârsta peste 65 de ani și care nu sunt protejate față de riscului sărăciei, vor crește eșalonat în următorii ani.

Măsurile preconizate se referă în principal la schema generală de asigurări sociale și includ o creștere graduală a contribuțiilor de asigurări sociale, o creștere a perioadei minime de contribuție pentru obținerea unei pensii, precum și o schimbare a formulei de indexare a cuantumului pensiei.

LETONIA

Sistemul național de pensii a fost transformat într-un sistem tri-pilon, constituit dintr-o schemă națională definită de contribuții (schema de pensii contributivă), o schemă capitalizată de pensii susținută de stat și o schemă privată de pensii. Contribuțiile la schema publică contributivă va descrește, în timp ce acelea către schemele de pensii private obligatorii vor crește.

Referitor la impactul fenomenului de îmbătrânire a populației asupra pensiilor, politica este aceea de echilibrare a situației bugetare pe termen îndelungat. Guvernul prognozează o compensare a declinului cotelor de contribuții, prin creșterea ratei de ocupare a forței de muncă.

Opțiunea de pensionare anticipată va fi eliminată potrivit strategiei actuale. Riscul de sărăcie pentru persoanele cu vârsta peste 65 de ani este în prezent mai scăzut decât acela pentru persoanele aflate în activitate.

Noul sistem de pensii, care stabilește o legătură puternică între contribuțiile personale către sistem și pensii ar putea necesita stimulente de susținere suplimentară din partea statului în condițiile în care rata totală de înlocuire este preconizată să scadă până în 2030; o eventuală creștere ulterioară fiind posibilă în momentul funcționării sistemului obligatoriu de pensii private. Aceasta ar putea influența persoanele cu venituri scăzute, precum și persoanele care au avut perioade de inactivitate în carieră, în mod special femeile.

LITUANIA

Începând cu reforma din anul 2004, schema de pensii contributivă administrată de stat a fost asociată cu o schemă de pensii administrată privat. Aceste scheme acoperă un proces de ocupare a forței de muncă profitabil, în timp ce pensiile pentru asistență socială furnizează un venit minim, sub forma unei pensii sociale, pentru aceia care nu sunt îndreptățiți la o asigurare socială, incluzând aici agricultorii și lucrătorii independenți care nu au participat cu contribuții la fondul de pensii.

Legislația referitoare la acordarea pensiei suplimentare voluntare își produce deja efectele, stimulente fiscale fiind recent introduse.

Sustenabilitatea financiară a schemei publice de pensii va trebui atent monitorizată, deși costurile tranziției sunt preconizate să nu provoace probleme majore până în anul 2020.

Ulterior, se apreciază că procesul de îmbătrânire a populației ar putea provoca un deficit în schema de pensii de asigurări sociale. Măsuri suplimentare, precum acelea de creștere a ratelor de ocupare a forței de muncă, precum și a vârstelor de pensionare (inclusiv egalizarea vârstelor de pensionare între femei și bărbați) ar putea conduce atât la creșterea fondului de pensii, cât și a sustenabilității pensiilor.

În acest sens, în timp ce rezervele pentru pensionări anticipate au fost epuizate încă din anul 1995, introducerea unei scheme de pensii anticipate pe termen îndelungat, care nu a mai fost folosită din anul 2004, pare a fi în contradicție cu tendința generală.

LUXEMBURG

Sistemul de pensii din Luxemburg este bazat pe consensuri politice puternice și garanții pentru plata pensiilor. Sustenabilitatea financiară depinde totuși, nu numai de ratele relativ crescute ale evoluției economice, ci și de contribuția la economia Luxemburgului și la schemele de pensii, din partea lucrătorilor non-rezidenți.

Cu toate că există un fond de rezervă, se presupune că în cazul unui declin al ocupării forței de muncă de către lucrătorii non-rezidenți, populația va trebui să finanțeze nu numai pensiile rezidenților, dar și pensiile unui număr mare de persoane care nu sunt rezidente. Deși au existat progrese și creșteri ale stimulentele pentru prelungirea activității, rata de ocupare a

forței de muncă pentru cei cu vârste între 55 și 64 de ani rămâne în continuare un deziderat.

Sustenabilitatea financiară depinde mai puțin de disponibilitatea lucrătorilor non-rezidenți dacă ar crește ratele de ocupare a forței de muncă pentru populația rezidentă, în particular pentru femei și pentru persoanele cu vârsta peste 55 de ani.

UNGARIA

Un pachet de măsuri și-a produs efectele în anul 1998, modificând schema publică de pensii și introducând o schemă capitalizată obligatorie, în timp ce pilonul capitalizat facultativ a fost introdus în anul 1993. Introducerea segmentului capitalizat determină apariția unor costuri ale tranziției ce vor constitui o provocare majoră în procesul de menținere a sustenabilității finanțării pensiilor de stat.

Vor fi necesare, în continuare, măsuri pentru limitarea pensionărilor anticipate, în scopul motivării lucrătorilor de a-și prelungi activitatea. Evaziunea contribuabililor rămâne de asemenea o problemă importantă care trebuie eliminată.

Persoanele vârstnice preferă, în general, venituri asemănătoare cu cele primite de populația activă. Cu toate acestea, anumite măsuri instituite de acțiunile recente ar putea întâmpina riscuri de susținere în viitor. În plus, anumite categorii de lucrători (agricultorii) nu sunt acoperiți de sistemul obligatoriu de asigurări sociale de stat.

Sunt necesare eforturi politice pentru a crește ratele de ocupare a forței de muncă pentru lucrătorii vârstnici. Introducerea în anul 2013 a ratelor de creștere liniare în cadrul formulei de calcul pentru pensie va impulsiona

acordarea stimulentei pentru prelungirea vieții active. Accelerarea acestui proces ar putea fi unul din obiectivele de viitor al reformei în domeniul pensiilor.

MALTA

Guvernul a emis un raport final asupra reformei sistemului de pensii odată cu legea bugetului pe anul 2006. Rămâne încă să fie determinată modalitatea corectă de abordare a anumitor aspecte ale reformei privind pensiile.

Guvernul urmează să decidă dacă sistemul se va dezvolta în direcția acordării unor prestații în cuantum fix sau în direcția consolidării legăturii între contribuții și pensii. Dacă se optează pentru pensii minime cu rată fixă, ar trebui stabilit un nivel rezonabil pentru a putea face față riscului de sărăcie în rândul persoanelor vârstnice, în mod special al femeilor.

Noul sistem de pensii propus poate transpune pensiile din cadrul actualului sistem obligatoriu în drepturi de pensie cu valoare scăzută, care ar trebui să fie compensate prin introducerea unui nou pilon. Pentru a asigura o înlocuire adecvată a venitului și pentru a susține interesul de a contribui la schema de pensii, este esențială înlesnirea accesului la noua schemă obligatorie de pensii private.

OLANDA

Sistemul de pensii olandez are rezultate eficiente în ceea ce privește susținerea financiară, în condițiile în care se bazează pe o pensie publică

universală în cuantum fix și pe câștigurile asociate cu pensiile suplimentare care acoperă un procent foarte mare din populație.

Strategia olandeză pentru primul pilon se bazează pe obiectivul ambițios de obținere a unor surplusuri bugetare de-a lungul unei perioade de timp (deși această strategie ar putea fi afectată de riscul apariției unor deficite publice), susținut de intensificarea politicilor de ocupare a forței de muncă și de reducerea inițiativelor de ieșire anticipată de pe piața muncii. Referitor la pensiile din cadrul celui de-al doilea pilon, strategia se bazează pe administrarea unor politici macroeconomice solide și pe reconsolidarea activității de control, în particular prin crearea unor fonduri sigure.

Rata de ocupare a forței de muncă pentru persoanele cu vârste cuprinse între 55-64 de ani a crescut semnificativ, dar rămâne de văzut dacă participarea crescută la forța de muncă și includerea lucrătorilor cu jumătate de normă în cadrul schemei de pensii ocupaționale, va permite femeilor să devină egale cu bărbații în ceea ce privește cuantumul pensiilor.

În timp ce progrese importante sunt preconizate a fi realizate în scopul eliminării obstacolelor care obligă populația să renunțe la activitate după ce îndeplinește vârsta de 65 de ani, măsurile care țintesc reducerea posibilității de retragere anticipată de pe piața muncii (pensie anticipată și schemele pentru dizabilitați) sunt implementate în prezent și ar putea fi consolidate în continuare prin noi măsuri.

AUSTRIA

Austria a armonizat sistemele de pensii pentru salariați, funcționari, lucrători independenți, agricultori și în mod special funcționari publici federali,

introducând o lege pentru acordarea unei pensii fixe pentru toate persoanele, cu vârsta sub 50 de ani.

Ultima reformă a sistemului de pensii se referă la o revizuire minuțioasă și obiectivă a calculului prestațiilor, ceea ce conduce la consolidarea legăturii între prestații și contribuții, incluzând și un sistem de acordare a unui bonus financiar pentru retragerile anticipate și cele întârziate (a fost introdus un plafon cu o pierdere procentuală a drepturilor de pensie între minim 5% și maxim 10%, până în anul 2024), precum și o schimbare în sistemul de indexare al pensiilor în sensul corelării cu prețurile pieței.

Vârsta de pensionare pentru femei va rămâne mai scăzută decât cea a bărbaților pentru o perioadă îndelungată de timp și va fi crescută de la 60 la 65 de ani între anii 2024 și 2033. În timp ce opțiunile de pensionare vor fi restricționate la persoanele cu o carieră îndelungată, după o perioadă de tranziție ce va dura până în anul 2014, există posibilitatea ca asemenea perioade îndelungate de contribuție să determine o schimbare a sistemului de pensii.

POLONIA

Polonia a stabilit măsuri semnificative pentru sistemul de pensii, actualul sistem funcționând din anul 1999. Oricum, odată cu introducerea acestora, costurile tranziției cresc, fiind necesar un efort major de finanțare de-a lungul următoarelor decenii.

Reforma a introdus, de asemenea, opțiuni pentru asigurarea facultativă de pensie, dar cum participarea în cadrul acesteia a rămas foarte scăzută, s-a considerat necesară introducerea din anul 2004 a unei noi scheme de pensii, care să ofere mai multe stimulente fiscale (conturi de

pensie individuale facultative). Chiar dacă stimulentele din cadrul noului sistem se transpun într-o rată de ocupare a forței de muncă mai mare și într-o îmbunătățire a sustenabilității financiare, o influență majoră o va avea gradul de ocupare a forței de muncă de către persoanele vârstnice și de cererea totală de locuri de muncă.

După declinul prognozat al ratei de înlocuire, procesul de susținere financiară a pensiilor va deveni un obiectiv major, având în vedere perioadele scurte de contribuții și veniturile medii scăzute (datorate ratei crescute de șomaj, în mod special în rândul femeilor). Mai mult, egalizându-se vârsta de pensionare pentru bărbați și femei se vor reduce diferențele de venit între sexe.

Alte obiective majore care rămân să fie îndeplinite, se referă la schema de pensii pentru agricultori și la cea pentru persoanele cu dizabilități, acestea devenind o categorie de populație care va ieși anticipat de pe piața muncii.

PORTUGALIA

O prioritate majoră pentru Guvern a fost aceea de majorare a nivelului pensiei minime, reducând astfel riscul sărăciei. Pentru a continua procesul de reducere a riscului de sărăcie, s-a introdus o prestație socială finanțată din taxe (de tip contributiv).

Totodată, carierele complete de activitate se apreciază că vor asigura pensii în quantum mai ridicat pentru noile generații. Cele mai recente măsuri vor consolida stimulentele acordate pentru prelungirea activității și de asemenea vor contribui la un tratament echitabil al contribuabililor din diferite scheme de pensie.

Continuarea procesului de armonizare a sistemului de pensii cu noi măsuri sociale și acțiunile de promovare a unei vieți active îndelungate vor contribui la consolidarea finanțării și sustenabilității sistemului de pensii. Guvernul intenționează să creeze un sistem de stimulente pentru a lărgi aria de acoperire a schemelor de pensii suplimentare. Rămâne de văzut dacă modernizarea cadrului legal pentru pensiile private va permite schemelor de pensii ocupaționale să instituie o contribuție susținută pentru finanțarea sistemului de pensii.

SLOVENIA

Cu toate că cea mai recentă reformă în domeniul pensiilor constituie un pas important în sensul asigurării unor pensii în quantum acceptabil și sustenabile, presiunile bugetare datorate cheltuielilor realizate cu pensiile de stat sunt semnificativ mari. Acest aspect demonstrează nevoia de noi măsuri ce privesc reforma în sistemul de pensii.

În condițiile în care gradul de ocupare a forței de muncă este relativ scăzut printre vârstnici, se face resimțită nevoia urgentă de îmbunătățire a stimulentei pentru prelungirea activității. Reducerea ieșirilor anticipate de pe piața muncii reprezintă un obiectiv major.

După introducerea unor stimulente eficiente pentru participarea la economiile facultative, aproape jumătate din totalul persoanelor active asigurate vor participa, la schemele facultative de pensie suplimentară, conștientizând importanța unei majorări adecvate, precum și a cotelor de risc. În timp ce reforma din anul 1999 a prevăzut pentru o perioadă îndelungată de timp în ceea ce privește diferența între vârsta de pensionare pentru femei (61) și bărbați (63), continuarea reducerii acestei diferențe se

apreciază că va contribui la asigurarea unei mai bune finanțări a sistemului de pensii.

SLOVACIA

Sistemul de pensii a fost suspus unei reforme majore încă din anul 2005, vechea schemă de pensii fiind divizată în două segmente: unul de tip contributiv și celălalt administrat cu fonduri private.

Introducerea acestuia din urmă a determinat și o scădere a veniturilor obținute din contribuții, creându-se astfel un deficit în finanțarea schemei publice și limitându-se implicit obiectivul de îmbunătățire a pensiilor de stat. Schema facultativă de economii suplimentare pentru pensii este constituită din asigurarea de pensie furnizată de angajatori, la acestea adăugându-se, alte taxe deduse din tranzacțiile financiare realizate de diverse instituții.

Un obiectiv major este acela de a crește ratele de ocupare a forței de muncă în general și a persoanelor vârstnice în particular, precum și de a reduce rata șomajului, ambele având rolul de a consolida baza de contribuții și de a permite populației să acumuleze drepturi suplimentare de pensie.

Structura noului sistem de pensii stabilește o legătură puternică între contribuțiile personale și pensii, ceea ce conduce la creșterea procesului de majorare a veniturilor în viitor pentru persoanele cu venituri scăzute, precum și pentru persoanele care au avut stagnări în carieră (perioade nelucrate), în mod special femeile.

FINLANDA

În anul 2005, Finlanda a introdus o reformă a schemei de câștiguri care are ca obiectiv descurajarea pensionărilor anticipate și stimularea persoanelor vârstnice pentru a-și prelungi activitatea pe piața muncii. Prin această reformă, s-a obținut menținerea sustenabilității financiare a sistemului de pensii, odată cu asigurarea unor pensii majorate și ajustarea sistemului în funcție de transformările sociale, prin intermediul unui mecanism de creștere a cuantumului pensiilor, astfel încât să crească speranța de viață.

Pe termen lung, ultimele măsuri aplicate vor ridica vârsta de pensionare cu aproximativ 2 sau 3 ani până în anul 2050. Finlanda a dezvoltat o strategie de acumulare a surplusurilor atât în sectorul privat, cât și în cel public. Se preconizează nevoia unei creșteri continue a ratei de contribuție în cadrul schemei de pensii pentru sectorul privat.

SUEDIA

Suedia a reușit să creeze un sistem public de pensii care îndeplinește atât criteriul susținerii financiare, cât și pe cel al stabilității, în condițiile în care lucrătorii compensează descreșterea programată a ratelor de înlocuire prin ieșirea de pe piața muncii mult mai târziu.

De asemenea, se asigură sustenabilitatea financiară a sistemului de pensii prin extinderea fondului de rezervă creat din anul 1960.

Pensiile ocupaționale realizează, de asemenea, o contribuție importantă în condițiile în care acoperă aproximativ 90% din angajați și de obicei furnizează un venit suplimentar în cuantum de aproximativ 10-15% din salariul total al unei persoane active.

Sistemul de pensii se bazează pe o informatizare bine pusă la punct, un exemplu concret fiind realizarea anuală și trimiterea către membrii săi, a unei declarații cu venitul realizat, precum și o previziune a evoluției drepturilor de pensie.

Deși posibilitățile flexibile de retragere de pe piața muncii ar reuși să împiedice procesul de pensionare anticipată, există tendințe de dezvoltare a unor modalități de renunțare anticipată la piața de muncă, în particular prin intermediul unor probleme medicale sau prin intermediul unor prestații pentru dizabilități.

MAREA BRITANIE

Prin intermediul reformelor recente care privesc pensia de stat secundară și a „Creditului de Pensie”, Marea Britanie a realizat progrese în sensul majorării cuantumului pensiilor. Ratele de sărăcie ale pensionarilor au scăzut în ultimii ani și este de așteptat să scadă în continuare, în condițiile în care Creditul de Pensie își va produce efectele așteptate.

Sistemul de pensii din Marea Britanie este caracterizat prin contribuții semnificative la schemele de pensii ocupaționale și personale, nefiind posibilă o participare la un asemenea tip de pensie a pensiei secundare de stat.

Procesul de susținere financiară, precum și sustenabilitatea pensiilor depinde de extinderea performanței pensiilor private.

În acest sens, se evidențiază trei obiective principale. Primul este impactul transferului planurilor de pensie la nivelul contribuțiilor pentru schemele de pensii ocupaționale. Cel de-al doilea este posibilitatea de asigurare a creșterii cuantumului pensiei oferită de stat prin intermediul

majorării altor surse de venit pentru pensie. Cel de-al treilea este continuarea procesului de îmbunătățire a stimulentei pentru rămânerea în activitate după o anumită vârstă și participarea cu contribuții la fondul de pensii.

Guvernul englez a instituit o Comisie de Pensii care monitorizează fondul de pensii private. Comisia de Pensii formulează propuneri, ca de exemplu creșterea vârstei de pensionare, redirecționarea veniturilor indexate către sistemul de pensii de stat, instituirea unei scheme naționale de economii pentru pensii, etc.

Guvernul Marii Britanii a deschis o nouă etapă în dezbaterile problemei pensiilor de stat, cu intenția de a prezenta o listă care să conțină propuneri pentru o nouă reformă a sistemului de pensii.

Capitolul IV

Puncte de vedere ale unor specialiști în reformarea sistemelor de pensii

În următoarele paragrafe vom prezenta câteva din cunoștințele pe care specialiștii le dobândesc în mod nemijlocit despre reformarea sistemelor de pensii.

Elaine Fultz, Senior specialist în securitate socială ILO SRO Budapesta: “experiența obținută de introducerea sistemului privat de pensii poate fi folositor și României. Mișcările sociale care au avut loc anul trecut se datorează și discriminărilor la pensionare”.

Fultz a mai spus că diferența de vârstă pentru pensionare dintre bărbați și femei la o simulare care s-a realizat în Polonia, unde diferența de vârstă la pensionare este de 5 ani (60 ani femeile și 65 bărbații), arată că dacă se păstrează în continuare această diferență, pensia unei femei (care reprezintă acum 75% din pensia bărbatului) va ajunge la 57% din pensia bărbatului, în perioada următoare. **Fultz a opinat că speranța de viață trebuie să fie criteriul de pensionare, și nu sexul care introduce diferențe între anii de activitate.**

Vera Kucharova, cercetător la Institutul de Cercetare pentru Muncă și Protecție Socială din Cehia: “Utilizarea tabelor biometrice diferite în funcție de sex favorizează bărbații. Femeile ar trebui să înceapă să

contribuie fie în medie cu 3 ani mai devreme, fie să economisească cu până la 19% mai mult decât bărbații pentru a avea aceeași pensie”.

Irena Woycicka, director al Departamentului de Protecție Socială de la Institutul de Studii Economice Gdansk, Polonia: “principalele obiective ale reformei pensiilor, sunt: sustenabilitatea financiară pe termen lung a sistemului de pensii pentru limită de vârstă, întărirea stimulentei pentru muncă, privatizarea și promovarea pieței de capital. Foarte important este faptul că problema diferenței dintre pensiile bărbaților și ale femeilor nu a fost luată în discuție pe toată perioada de elaborare a reformei pensiilor”.

Tine Stanoovkik, profesor, Facultatea de Economie Ljubljana, Slovenia: “reforma pensiilor a îmbunătățit ratele de înlocuire pentru grupele de vârstă “critice” (50-60 ani), și a generat o scădere a cuantumului pensiilor comparativ cu salariile”.

Letonia - principalele dezavantaje ale sistemului de pensii: lipsa pensiei de urmaș, contribuții foarte mici pentru perioadele fără venituri salariale, lipsa tabelor unisex în calculul pensiilor, sume globale în sistemul de pensii private. Cât despre provocări viitoare, acestea vizează o scădere a stimulentei pentru pensionarea înainte de vârstă și constituirea unui fond de rezervă.

Cristina Vaileanu, Gender Expert în reforma pensiilor, România: “dezavantajul sistemului privat de pensii constă în faptul că participanții sunt obligați să intre în sistem fără să-i cunoască integral modul de funcționare. Această situație generează riscuri, în special pentru persoanele între 35-45 ani, care sunt nevoite să opteze între a rămâne doar la pensia publică sau a

contribui la o pensie privată obligatorie, fără a avea posibilitatea să-și facă estimări pentru ambele variante - ceea ce duce la imposibilitatea de a lua o decizie informală. Femeile sunt dezavantajate întrucât în cazul lor se adaugă alți trei factori de risc care se referă la utilizarea tabelelor de speranță de viață (unisex sau diferite); există incertitudini legate de data la care va crește vârsta de pensionare, precum și de stabilirea de reglementări privind plata contribuției la pensia privată în perioada concediilor de maternitate și pentru creșterea copilului, perioade care nu sunt susținute de sistemul public de pensii”.

Capitolul V

Deficiențele sistemului public de pensii din România

Când abordează problema pensiilor, Uniunea Europeană recomandă un set de principii care ar trebui respectate de statele membre. În primul rând, **sistemul de pensii trebuie să asigure beneficiarilor un venit satisfăcător și sigur**, care să nu afecteze stabilitatea bugetară sau să reprezinte o povară excesivă asupra generațiilor viitoare sau asupra pieței muncii.

Totodată, sistemul de pensii are nevoie de încrederea cetățenilor în viitorul lor pe termen lung, încredere care este potențial diluată de incertitudinile legate de capacitatea sistemului de a face față îmbătrânirii demografice preconizate.

În 2007, România a intrat în Uniunea Europeană fără a avea în vedere niciunul dintre aceste principii de bază. Pensionarul român nu are parte de venituri suficiente unui trai decent, finanțarea sistemului pare a fi șubredă, gata în orice moment să intre în colaps. De asemenea, în România se vorbește tot mai mult despre faptul ca sustenabilitatea sistemului este fragilă, în condițiile în care, de ani buni, numărul contribuabililor este mai mic decât cel al pensionarilor. **Guvernul** recunoaște din ce în ce mai puțin că este administratorul și garantul unic al sistemului public de pensii, precum și faptul că în această calitate are obligația **să asigure anual un fond de pensii la nivelul necesarului**.

La începutul anilor '90 economia românească avea probleme de administrare și funcționare, ceea ce a necesitat o restructurare imperativă. La începutul anilor '90, Guvernului îi lipseau atât viziunea, cât și voința pentru o adevărată schimbare. În acest context, a amânat reformele și toate costurile menținerii artificiale a unor structuri complet nefuncționale au fost transferate către sistemul public de pensii.

Pensionarea anticipată a fost cuvântul de ordine la restructurarea economiei. Între anii 1990-1996 numărul pensionarilor a crescut cu 46% și tendința ascendentă a continuat tot deceniul. În paralel, numărul angajaților a scăzut continuu. S-a pornit în 1990 cu un raport de dependență pensionari/angajați de 0.42, similar cu majoritatea statelor europene, iar zece ani mai târziu, raportul de dependență a devenit de trei ori mai mare, adică fiecare angajat susținea 1.32 pensionari. Rezultatul a condus la un dezechilibru total în sistemul public de pensii, căruia nu i s-au aplicat soluții de remediere imediată.

În anul 2000 au fost adoptate noi legi referitoare la pensii. Pragul de pensionare a fost ridicat treptat urmând să ajungă într-o perioadă de 13 ani la 60 de ani pentru femei și la 65 de ani pentru bărbați.

Perioada minimă de contribuție a fost modificată treptat crescând de la 10 la 15 ani, în timp ce perioada totală de contribuție a ajuns la 30 de ani pentru femei și 35 pentru bărbați, cu 5 ani mai mult decât la început.

Rezultatul acestor măsuri a condus la temperarea creșterii numărului de pensionari. Din anul 2001 numărul pensionarilor a crescut mult mai lent, cu o rată anuală mai mică de 1%, ajungând chiar la 0.31% în 2005, față de 4-5% din perioadele anterioare. Cu toate acestea, raportul de dependență pensionari-contribuabili a rămas critic.

Politica neinspirată de pensionare anticipată aplicată începând cu anii '90 generează încă și va continua mult timp să producă efecte negative asupra sistemului public de pensii și în general asupra economiei. Sistemul public este de tip "Pay-as-You-Go", adică pensiile actualilor pensionari sunt plătite din contribuțiile actualilor angajați. Nu este ușor să menții un echilibru financiar într-o situație atât de fragilă în care numărul beneficiarilor este atât de mare în timp ce contribuabilii sunt mai puțini.

Soluțiile nepopulare aplicate de guvern au fost:

- creșterea procentelor de contribuție în sarcina contribuabililor (creșterea poverii fiscale);
- scăderea valorii reale a pensiilor și respectiv a puterii de cumpărare față de anul 1990;
- suplimentarea anuală a fondului de pensii cu subvenții de la bugetul de stat prin reducerea fondurilor alocate unor ordonatori principali de credite.
- diminuarea fondului public de pensii ca urmare aplicării Legii nr. 411/2004 care prevede virarea a 2% din totalul încasărilor de contribuții la fondul de pensii private, sumă care va crește la 6%.

Deteriorarea raportului de dependență pensionari/angajați este reflectată în evoluția contribuțiilor pentru asigurările sociale. La începutul anilor '90, contribuția totală era de 15% din salariul brut, dar încercându-se obținerea de noi resurse pentru un sistem de pensii deficitar, **procentul contribuției a crescut de trei ori până în 2001.**

Efectul direct este împovărarea economiei deoarece aceste contribuții, indiferent dacă sunt suportate de angajat sau de angajator, ridică semnificativ costul muncii, ceea ce face România mai puțin atractivă pentru investiții.

Valoarea reală a pensiilor a scăzut în timp. Astăzi venitul pensionarilor este mai mic decât în 1990 indiferent de criteriul aplicat. Pensia medie de bază (în termeni reali) a fost în luna noiembrie 2007, 98,7% din cea din 1990, în condițiile indexării de la 1 noiembrie 2007 a punctului de pensie cu 30%.

Deși actualii pensionari o duc mai bine decât acum cinci ani, ei sunt mai săraci decât la începutul anilor '90. Dacă luăm în calcul și rata de înlocuire, respectiv raportul dintre pensia medie și salariul mediu, valoarea netă a pensiei medii a scăzut de la 51,1% din valoarea netă a salariului mediu în octombrie 1990, la 46,6% în noiembrie 2007.

Procesul este explicabil deoarece indexarea pensiilor a urmat în principal indicele de inflație, în timp ce salariile au crescut mai repede urmând logica pieței cu alți indicatori, ca: productivitatea muncii, creșterea economică etc. Indiferent de motive, rezultatul este că **pensionarii au devenit mai saraci comparativ cu ceilalți membri ai societății.**

Creșterea nivelului contribuțiilor și descreșterea valorii reale a pensiilor nu au fost suficiente. La mijlocul anilor 90, pensiile au fost separate de bugetul public și au devenit fond independent de asigurări sociale. Din acest fond au fost efectuate plăți pentru pensiile de asigurări sociale, pentru concediile de maternitate și pentru pensiile agricultorilor, s-a aprobat ștergerea unor datorii ale angajatorilor la fondul de pensii.

Chiar dacă totalul cheltuielilor pentru pensii reprezintă în România o parte mai mică din PIB (7,23%)¹ în comparație cu media din țările Uniunii Europene (12,5%), ele sunt însă prea mari în comparație cu veniturile fondului de pensii. Acesta a avut anual deficit care a ajuns la peste 400 de milioane euro, adică mai mult de 0.8% din PIB, deficit care s-a completat de

---

¹ Valoarea preliminară pentru 2008

la bugetul de stat. Singurul an când fondul a prezentat un mic excendent a fost anul 2003.

În anul 2005, guvernul a transferat la fondul de asigurări de sănătate și la bugetul public costurile concediilor de maternitate, a pensiilor pentru agricultori și a pensiilor pentru incapacitate temporară de muncă. Datele din anul 2005 indică în continuare existența unui deficit, semnificativ mai mic, iar evoluția demografică este nefavorabilă pentru o echilibrare naturală a sistemului public de pensii în viitor. Previziunile demografice sunt îngrijorătoare, ele arată că grupa de vârstă de 65+ va reprezenta aproape o cincime (18.9 %) din populația României până în 2030, comparativ cu 10.4% în 1990 și 14,9% în iulie 2007. Adică atunci când cea mai mare parte a copiilor născuți în explozia de natalitate provocată de decretul lui Ceaușescu vor ajunge la vârsta pensionării, tot atunci generația mai puțin numeroasă de copii născuți după anul 1990 va forma majoritatea contribuabililor la fondul public de pensii. Deci problema raportului de dependența pensionari/angajați se va accentua în viitor, afectând în mod nefavorabil sistemul public de pensii.

De asemenea, renunțarea la pensiile de serviciu ar putea aduce fondul alocat acestora de la bugetul de stat, la fondul de asigurări sociale.

Toate aceste aspecte converg spre **nevoia urgentă de reformare a sistemului public de pensii**, deoarece situația actuală este precară, iar previziunile prin păstrarea reglementărilor în vigoare sunt pesimiste.

Odată cu reformarea sistemului public de pensii este necesar să se stabilească ca țintă principală majorarea anuală a valorii punctului de pensie. Dacă știm că în anul 2009 aceasta va prezenta 45% din salariul mediu brut pe economie, trebuie prognozată situația și pentru 2010 și așa mai departe,

deoarece în caz contrar, guvernul aplică măsuri de moment care nu satisfac și nu mulțumesc marea majoritate a pensionarilor.

Capitolul VI

Alocațiile din PIB pentru pensionari și pensiile în unele țări europene

În societățile moderne, cu statistici economice în dinamică ascendentă și cu un înalt nivel de educație, cetățenii își judecă singuri succesul relativ sau eșecul, cuantificându-și performanțele economice personale.

Sistemele de pensii vest-europene sunt extrem de costisitoare, ceea ce va face ca în următorii 20-25 de ani, după unii analiști, să devină aproape nefinanțabile. Se preconizează că în următorii 25 de ani procentajul persoanelor de peste 60 de ani, va ajunge la peste 50% din totalul populației. Singura modalitate de a reduce costurile uriașe legate de întreținerea pensionarilor de mâine va fi angajarea activă a lor, ceea ce psihologic vorbind, va produce o răsturnare masivă de principii, de neconceput și inacceptabile social în prezent, deoarece spre exemplu astăzi, în Franța și Germania, numai câteva procente din populația activă de peste 60 de ani, mai este reținută în activitate. Cetățenii germani de peste 57 de ani, profită încă de uriașele cote ale șomajului (de peste 11,5 %) preferând a ieși la pensie cu mult înaintea vârstei de pensionare (65 de ani), acceptând reducerea cuantumului pensiei, chiar în condițiile în care pensia individuală, se va reduce apreciabil în următorii ani.

La o speranță de viață prognozată de peste 81 de ani pentru bărbați și peste 84 de ani pentru femei, rezultă nu mai puțin de peste 25 de ani de finanțare efectivă de la bugetul statului a pensionarilor. O legislație aferentă, precum și creșterea vârstei de pensionare în viitor, eșalonat până la 67 de ani, poate chiar la 70 de ani, este deja în pregătire și va intra treptat în vigoare în țările din Europa occidentală.

Sistemele de pensii private vor fi promovate și mai activ de către toate guvernele, pensiile vor fi sever impozitate, iar puterea de cumpărare a pensiilor seniorilor, în fapt majoritari, se va reduce considerabil, situație ce va afecta suplimentar puterea de cumpărare a acestora.

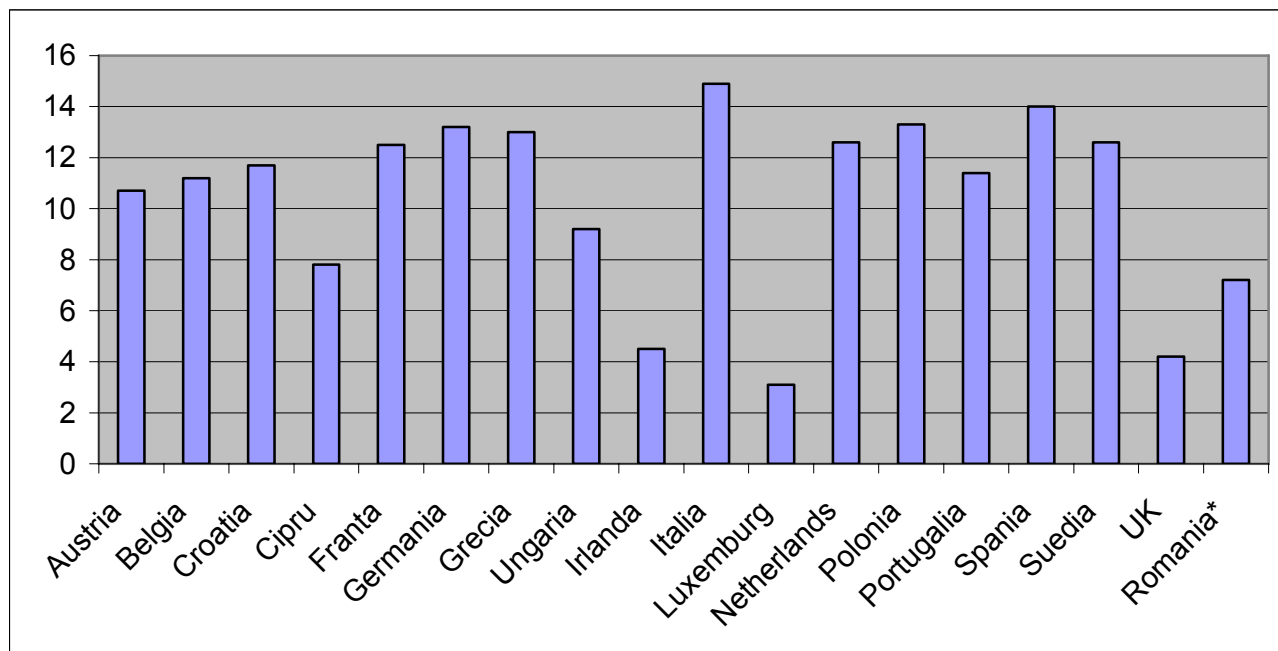
În acest context, europenii vor avea din ce în ce mai puțină influență economică pe piețele internaționale. O viitoare politică europeană protecționistă, orientată prioritar spre piața internă și administrarea propriilor resurse regenerabile și încetarea măcar parțială a exodului de capital european, ar putea fi o soluție de început, însă aceasta va trebui corelată cu prognozele demografice reale, cu mult mai multe investiții în știință, tehnică și pregătirea școlară a generațiilor viitoare cu mai multă disciplină și profesionalism, renunțarea treptată la măsurile social-politice din sistemele sociale care nu vor mai putea fi finanțate în următorii 20-30 de ani. Alte aspecte ar consta în integrarea social-economică și promovarea potențialului migrațiilor, adoptarea de politici de imigrație europeană unitară bazată pe principii economice, în funcție de criterii clare : vârstă, pregătire școlară conturată social-politic în baza experiențelor anterioare, legate de o socializare și integrare activă reală a persoanelor vârstnice.

Viitorul va trebui să fie mult mai tolerant, căci religiile vor continua să co-existe și în următoarele decenii cu prevederile și măsurile lor specifice privind acțiunile demografice naționale.

Europa nu face altceva, decât să culeagă roadele politicii sale social-economice din ultimii cincizeci de ani, fiind victima lipsei acute de natalitate, a lipsei de competență prin pregătirea mediocră a tinerilor, a creșterii continue a numărului de imigranți care s-au integrat economic și social doar parțial, dar și a factorului social legat de mentalitatea actuală, în general delăsătoare, a pasivității și indiferenței față de mecanismele socio-politice actuale.

Europa este actualmente în declin economic evident, se pare chiar că acest fenomen este deja conștientizat. Fără o schimbare radicală de mentalitate, la nivel european, ce va trebui rapid întreprinsă, în decurs de un deceniu, se va pierde “trenul” în favoarea altor continente și națiuni.

Pentru exemplificare, se prezintă rezultatele unei cercetări realizate de către Eurostat, privind “Procentele din PIB cheltuite pentru pensionari”:

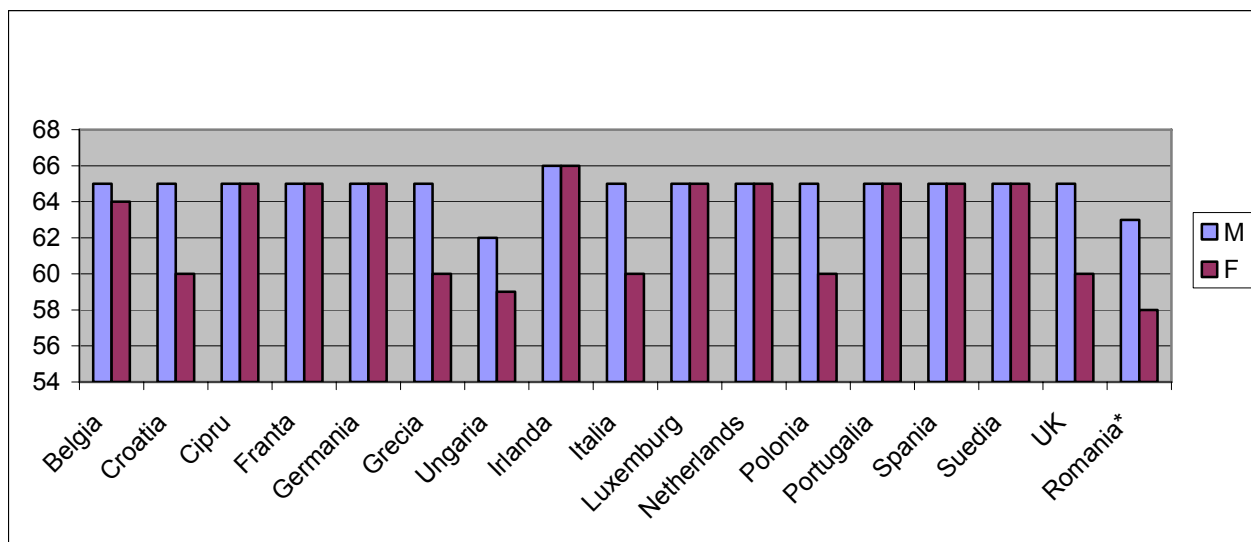

România* - Sursa Comisia Națională de Prognoză

Pensiile în țările Uniunii Europene și propuneri de măsuri pentru România

Se constată că Italia este țara care are procentul cel mai mare privind cheltuielile din PIB pentru pensionari, în timp ce Luxemburg are procentul cel mai scăzut. România prezintă o poziție medie, destul de departe față de alte țări, cum sunt: Italia, Germania, Franța, Spania, Grecia.

În ceea ce privește vârsta de pensionare în Europa, conform unui studiu realizat de către OECD, situația se prezintă astfel:

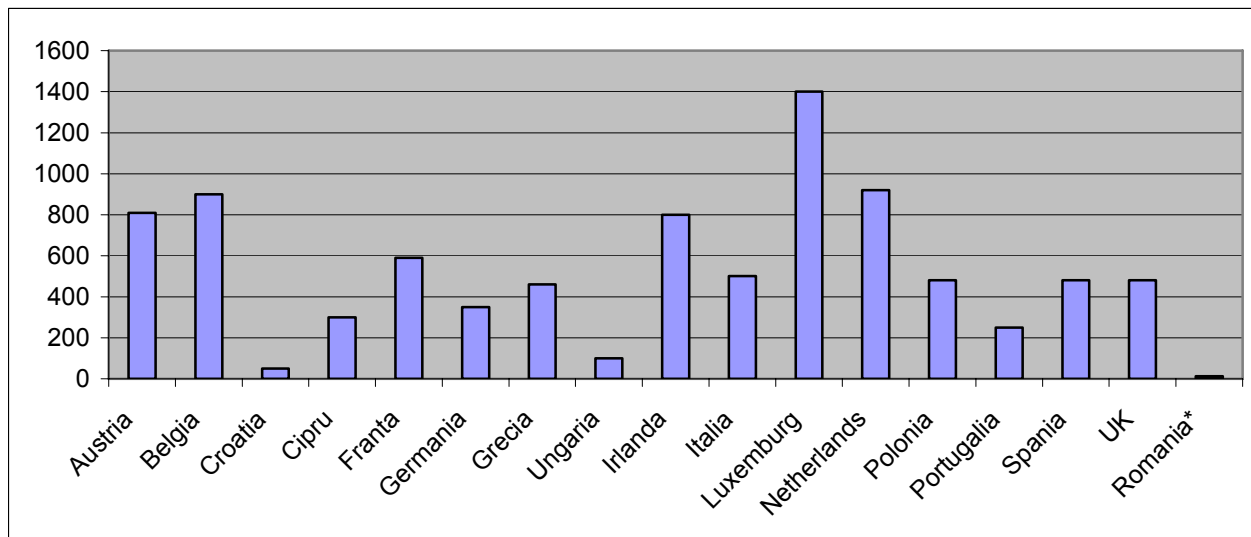

România*- Sursa: Legea nr. 19/2000 privind Sistemul Public de Pensii și Alte Drepturi de Asigurări Sociale.

Privind situația economică a pensionarilor, un studiu realizat de către SPC Special Pension Study, indică în euro pensia minimă, după cum urmează:

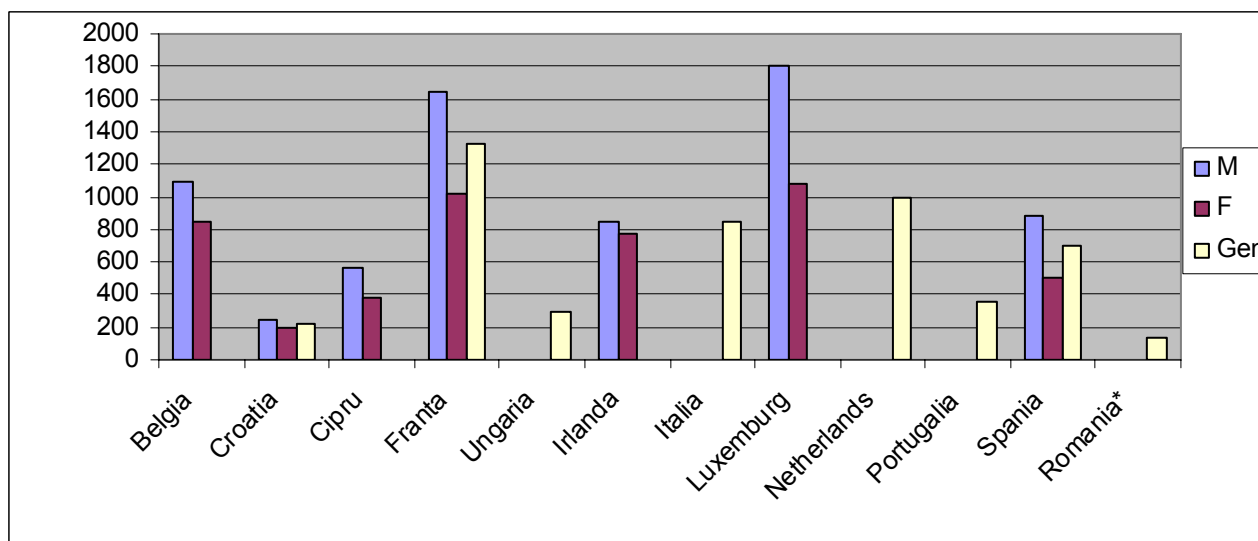
Pensiile în țările Uniunii Europene și propuneri de măsuri pentru România

România*- Sursa: CNPAS

Un comentariu la acest indicator este de prisos să se realizeze pentru România, deoarece o pensie minimă de circa 40 lei demonstrează sărăcia extremă în care se găsesc beneficiarii ei.

În ceea ce privește pensia medie, situația în euro este următoarea:

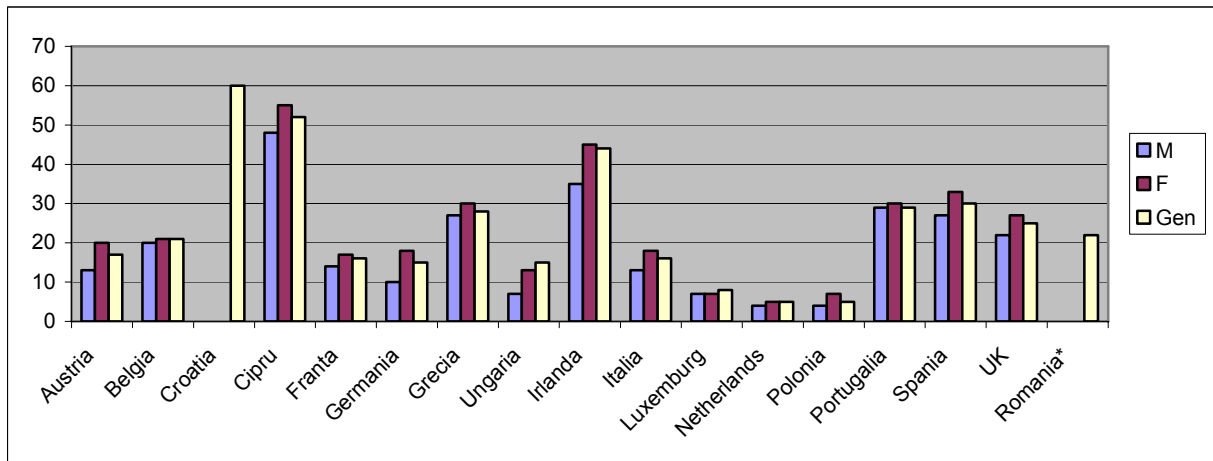

România*- Sursa: CNPAS

O pensie medie de bază în quantum de 140 euro pentru luna decembrie 2007 situează România pe o treaptă mult inferioară.

Un studiu realizat de către EUROSTAT, în 2007 arată riscul de sărăcie, în Europa, la pensionarii de peste 65 de ani este se prezintă astfel:

Procente din total pensionari

România*- Sursa: CNPAS

Capitolul VII

Concluzii și propuneri

Măsurile principale ale reformei sistemului public de pensii care pot fi luate în considerație pentru a asigura, pe de o parte, un nivel decent al pensiilor, dar și sustenabilitatea sistemului sunt următoarele :

Creșterea vârstei de pensionare.

Creșterea vârstei de pensionare este considerată o bună practică în toate țările care se confruntă cu îmbătrânirea populației. Ea acționează pozitiv în primul rând prin creșterea participării forței de muncă la realizarea de bunuri și servicii și în al doilea rând scade numărul pensionarilor. Creșterea vârstei de pensionare, combinată cu alte măsuri privind forța de muncă, poate încetini semnificativ deteriorarea raportului de dependență pensionari/angajați, chiar și în cazul îmbătrânirii rapide a populației. Urmând

modelul general, reforma din 2000 a ridicat treptat vârsta de pensionare, de la 57 pentru femei și 62 pentru bărbați, la 60 și respectiv 65 de ani.

La prima vedere se poate spune că aceste schimbări au fost benefice și că rezultatele sunt vizibile. După cum se constată, rata anuală de creștere a numărului pensionarilor a cunoscut un declin pronunțat. Dar verificând și alți indicatori, situația se dovedește mai complexă. Teoretic, vârsta medie de ieșire de pe piața de muncă ar fi trebuit să crească, dar în realitate a scăzut de la 59.8 ani în 2001 la 59.5 în 2004. Totodată, rata de angajare pentru personalul mai în vârstă (55-64 ani) a scăzut brusc, chiar în 2001-2002 când măsura a început să fie implementată. Astfel, ne îndepărtăm de ținta de 50% până în 2010 pentru rata de angajare a persoanelor vârstnice, așa cum a fost stabilită de Consiliul Europei în martie 2001 la Stockholm.

Rezultă așadar că politica de creștere a vârstei de pensionare a avut succes într-un sens - scăderea numărului de noi pensionari, dar nu și în celalalt sens - menținerea activă a forței de muncă vârstnice.

Aplicarea de noi măsuri privind pensionarea

Pe lângă creșterea oficială a vârstei de pensionare, Legea nr.19/2000 a oferit căi alternative pentru pensionarea anticipată - pensia anticipată, pensia anticipată parțial și pensia de invaliditate - condiționată de îndeplinirea anumitor criterii ușor de îndeplinit sau dovedit.

În perioada 2001-2005 se poate constata că numărul persoanelor pensionate pentru limită de vârstă a înregistrat o ușoară scădere, în timp ce numărul persoanelor pensionate înainte de termen a continuat să crească, menținându-se tendința existentă înainte de anul 2001.

Deteriorarea timpurie a stării de sănătate a populației poate avea un impact negativ asupra nivelului de pensionare anticipată. Studiile realizate de Banca Mondială indică un nivel scăzut al speranței de viață sănătoasă în România. În 2002, speranța de viață la naștere era de aproximativ 63 de ani (pentru bărbați 61 ani) în timp ce în majoritatea Europei occidentale era de peste 70 de ani. Impactul politicii de creștere a vârstei de pensionare este probabil mai mare în țările în care vârsta de pensionare este semnificativ mai scăzută decât speranța de viață sănătoasă, în timp ce în România eficacitatea ei este mai puțin evidentă. Dată fiind corelarea acestor doi indicatori cu nivelul dezvoltării economice și al calității vieții, pensionarea anticipată pe motive de sănătate este justificat să scadă semnificativ pe măsură ce dezvoltarea generală și protecția sănătății vor progresa în România.

În concluzie, **politica de creștere a vârstei de pensionare implementată singură, nu este suficientă pentru a asigura o dezvoltare durabilă a sistemului public de pensii și pentru a asigura pensionarilor resurse suficiente pentru un trai decent.**

Creșterea valorii punctului de pensie trebuie să se realizeze treptat. O condiție pentru realizarea acestui deziderat este că puținele resurse existente să nu fie irosite din cauza deficiențelor de colectare a contribuțiilor. Asigurarea unei colectări eficiente a contribuțiilor este cea mai rapidă cale de a aduce mai mulți bani la fondul de pensii, situație care trebuie să oblige contribuabilii la plata acestora fără excepții. În al doilea rând, deoarece creșterea cuantumului contribuțiilor nu este nici pe placul angajaților, nici al angajatorilor, atunci numai o îmbunătățire generală a ratei de angajare, prin scoaterea din zona economiei gri a unui număr mare de locuri de muncă va asigura baza necesară pentru a acoperi costurile cu plata pensiilor,

furnizând venituri suplimentare pentru fondul de pensii și o împărțire mai echitabilă a datoriei fiscale.

Este clar că **în continuare sistemul public de pensii nu trebuie să mai ofere posibilitatea pentru pensionarea anticipată**, atâta timp cât un număr crescând de persoane folosesc alternativa schemelor anticipate. Mai mult chiar, sistemul permite de a se abuza de aceste alternative. **Guvernul trebuie să elimine sau măcar să diminueze stimulentele pentru pensionarea anticipată și să apere sistemul public de pensii împotriva abuzurilor, care mai există și în cazurile pensionarilor de invaliditate .**

Guvernul trebuie să impună vârsta de pensionare prin creșterea condiționalității pentru pensionarea anticipată care este bine să se transforme într-o excepție și prin stabilirea unor penalități foarte severe și descurajante la calculul pensiilor în cadrul schemelor anticipate și de invaliditate.

Totodată, deschiderea pilonului privat de pensii și încurajarea economisirii individuale trebuie să asigure contribuabililor să aibă un control mai bun asupra retragerii (totale sau parțiale) din viața activă fără a încărca financiar schema publică de pensionare.

Este important să se acționeze pentru asigurarea păstrării calității și competenței abilităților pentru extinderea posibilității de angajare a forței de muncă, mai ales pentru persoanele vârstnice. România are în prezent una dintre cele mai mici rate de participare a populației la cursurile de instruire și de reciclare, fiind deci necesară o modificare a politicilor în domeniu pentru ca **formarea continuă să devină o normă obligatorie, nu o excepție așa cum este în prezent. La pregătirea profesională a forței de muncă tinere pot fi utilizați pensionarii cu experiență certă în diferite domenii de activitate.**

Se poate susține aplicarea unui model de muncă mai flexibil și/sau restructurat pentru vârsta de pensionare a persoanelor a caror capacitate de muncă s-a deteriorat parțial.

Identificarea unui număr semnificativ de locuri de muncă din economia gri va influența pozitiv situația fondului public de pensii. Cota unică de impozitare creează beneficii deoarece persoanele angajate legal cu contract de muncă în locurile de muncă nou apărute, contribuie atât la bugetul statului, cât și la bugetul asigurărilor sociale.

Ar trebui facilitată intrarea pe piața muncii a meseriilor și ocupațiilor care în prezent au o rată mai scăzută de participare la fondul de pensii. În acest scop este necesară o strategie intersectorială care să combine politicile de ocupare cu programe privind educația profesională și formarea continuă pentru asigurarea serviciilor socio-medice de îngrijire pentru copii și vârstnici, cât și asigurarea unor cerințe de muncă adaptate necesităților individuale ale persoanelor aflate în dificultate (cu dizabilități). În plus orice alte strategii sectoriale care se vor aplica trebuie să asigure efectele pozitive pe care le-ar putea aduce sistemului public de pensii.

*
*   *

În concluzie, după 17 ani sistemul public de pensii din România se găsește într-o situație critică, cu mai mulți pensionari decât contribuabili, cu deficite financiare curente și oferă pensii în quantum insuficient unui trai decent mării majorități a actualilor pensionari, în timp ce contribuțiile angajaților și anajatorilor sunt destul de mari.

Data fiind situația precară a fondului public de pensii este foarte puțin probabil să se găsească soluții pentru viitorul val de pensionari provenit din

baby-boom-ul ceausist în timp ce numărul viitorilor contribuabili se va diminua. **Se justifică renunțarea la pensionarea anticipată și limitarea pensionării pe caz de boală (invaliditate) pentru o creștere imediată a numărului de persoane încadrate în muncă.**

De asemenea, planurile de pensii private, trebuie să permită soluții mai flexibile pentru persoanele aflate la o vârstă înaintată. Deși pe termen scurt ele creează presiuni financiare adiționale asupra fondului public de pensii, pe termen lung este necesar ca ele să se dovedească avantajoase.

Fără indoială că aplicarea de noi măsuri în interesul major al pensionarilor implică **reconsiderarea prevederilor Legii nr.19/2000**, în sensul promovării unui **sistem național public de pensii care să reglementeze într-o concepție îmbunătățită următoarele probleme:**

- stabilirea unui algoritm unic de calcul al pensiei pentru toate categoriile socio-profesionale indiferent de sectorul în care și-au desfășurat activitatea și abrogarea tuturor actelor normative prin care s-au stabilit pensii de serviciu;
- stabilirea anuală a valorii punctului de pensie la cel puțin 45% din nivelul salariului mediu brut pe economie;
- reglementarea "coșului minim de consum" pentru pensionari în vederea stabilirii gradului minim de sărăcie față de care să se acorde facilități în bani și natură de la bugetul de stat (asistență socială) pentru asigurarea unui trai decent pensionarilor din această categorie.
- indexarea periodică a pensiilor pentru acoperirea integrală a ratei reale a inflației ca urmare creșterii prețului la alimentele de bază, medicamente și servicii;

Pensiile în țările Uniunii Europene și propuneri de măsuri pentru România

- majorarea într-un termen cât mai scurt a vârstei de pensionare la 65 ani atât pentru bărbați cât și pentru femei, precum și un stagiul minim de cotizare de 35 de ani în cazul pensiei cu vechime completă;
- renunțarea de îndată la pensia anticipată;
- stabilirea de noi criterii, mult mai riguroase, în cazul pensionării de invaliditate și monitorizarea severă a beneficiarilor de aceste pensii;
- interzicerea scutirii sau eşalonării achitării de către angajatori a contribuției datorată la fondul public de pensii;
- subvenționarea anuală de la bugetul de stat, până la nivelul necesarului, a fondului public de pensii, având în vedere că guvernul este girantul și administratorul acestui fond potrivit legii;
- înființarea pilonului IV de pensii (beneficii adiționale) care să se constituie din beneficiile realizate din fondurile de pensii obligatorii administrate privat și din cotă parte a privatizărilor întreprinderilor care au aparținut statului.

Director general
Florin PAȘA

Șef birou
Alina Matei

Elaborator
Georgiana Cojocaru

Bibliografie

- ✓ Les attitudes face au vieillissement, Commission Européene, 1993.
- ✓ Les européens et la qualite de vie, Rapport I.N.R.A., 2000.
- ✓ Diagnoza calității vieții, 2003, I.C.C.V.
- ✓ Metro Media, Sondaj, 2003.
- ✓ Diagnoza calității vieții, 2006, I.C.C.V.
- ✓ Raport privind protecția și incluziunea socială în statele Uniunii Europene – sisteme de pensii – 2006.
- ✓ Boala sistemului public de pensii, ziarul *România Liberă*, 14 Iulie 2006
- ✓ Magda Antoniu, Vârstele de pensionare în Europa, ziarul *România Liberă*, 3 februarie 2007.
- ✓ Laura Cernahoschi, Europeanii se luptă cu problemele pensiei, ziarul *Cotidianul*, 20 august 2007.
- ✓ Ana Bălașa, Calitatea vieții vârstnicilor – vârstnicii români și semenii lor europeni – I.C.C.V., 2007..
- ✓ Anuarul Statistic al României, Institutul Național de Statistica, 2007

Pensiile în țările Uniunii Europene și propuneri de măsuri pentru România

- ✓ Lucian Hetco, Declinul economic și politic al Europei, Revista Agero, Germania.
- ✓ Informații prezentate pe site-ul Fédération Européenne de Retraités et des Personnes Agées European Federation of Retired and Elderly People, Brussels, Belgia